

OSMANLIDA YÖNETİM, ASKERİ TEŞKİLAT VE EĞİTİM

1481 - 1699 YILLARI ARASINDA OSMANLI DEVLETİ

MERKEZİ YÖNETİM

Osmanlı Devleti'nin merkezi yönetiminin en önemli birimi saray idi. Orhan Bey döneminde Bursa'da daha sonra da Edirne fethedilip başkent olunca burada da Edirne Sarayı yaptırıldı.

İstanbul'un Fethi'nden sonra Fatih Sultan Mehmet döneminde Topkapı Sarayı yaptırılmıştır.

**TOPKAPI SARAYI BİRÜN, ENDERUN VE HAREM
BÖLÜMLERİNDEN OLUŞMAKTADIR**

BİRÜN BÖLÜMÜ

- ❑ Bu bölüm sarayın dış bölümüdür.
- ❑ Doğrudan padişaha bağlı yeniçeri ağası bu bölümde bulunurdu.
- ❑ Cebeciler, topçular, çaşnıgirler, seyisler, müteferrikalar burada bulunur.
- ❑ Birun, Babussade kapısı ile Enderun'a bağlanırdı.

ENDERUN BÖLÜMÜ

- ❑ Sarayın iç bölümüdür.
- ❑ Padişahın güvenilir hizmetkârları bu bölümdeydi.
- ❑ Büyük oda,Küçük oda,Seferli odası,Doğancılar odası,Kiler odası,Hazine odası ve Has oda olmak üzere 7 odadan oluşuyordu.
- ❑ Devlet adamları bu bölümde yetiştirilirdi.

HAREM BÖLÜMÜ

- Hükümdar ve ailesinin bulunduğu bölümdür.
- Saray kadınları burada eğitim-öğretim görürlerdi.
- Harem ağası haremın yöneticisiydi.

DEVLET ANLAYIŐI

VERASET SİSTEMİ

KuruluŐta	I.Murat	II.Mehmet	I.Ahmet
<p>Ülke hanedan üyelerinin ortak malıdır. (merkezi otorite zayıf)</p> <p>*Kayı Boyuna aittir.</p>	<p>Baba ve oğullarına aittir.(Osmanoğulları)</p> <p>ilk defa saltanat uygulaması</p>	<p>*KardeŐ katli yasaı</p> <p>*Ülke yönetimi padişaha aittir.</p> <p>*Sancak usulü yaygınlaŐtı.</p>	<p>Ekber ve ErŐed uygulaması getirildi.</p> <p>Taht kavgalarını önlemiŐtir</p>

AMAÇ: Taht kavgaların önüne geçmek ve merkezi otoriteyi güçlendirmek

Sancağa Çıkma Usulü

- Şehzadelerin **yönetim deneyimi kazanmaları** için illere vali olarak gönderilmesidir. (LALA=ATABEY)
- II. Mehmet tarafından sancak sistemi zorunlu hale getirildi
- Sancağa çıkan son padişah III. Mehmet'tir.

Kafes Usulü

- Şehzadelerin **sancağa gönderilmeyip** sarayda aldığı eğitimidir.
- Bunun sonucunda **yönetim deneyiminden yoksun padişahlar** ortaya çıkmıştır

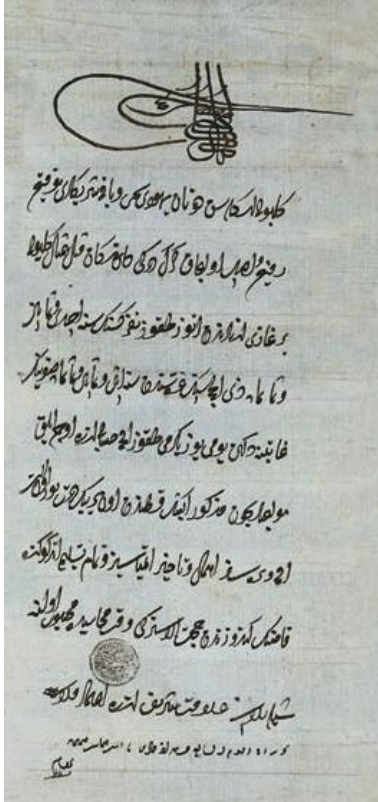
Şehzadelerin sancağa çıkma geleneği bu dönemde de devam etmiştir. Tahta çıkacak şehzadelerin belirlenmesinde devlet erkânı etkili olurdu. Tercih edilen şehzadeye tüm devlet adamları itaat ederdi.

Fatih döneminden itibaren şehzadeler, “cülus töreni” ile tahta çıkmaya ve Eyüp Sultan Türbesi’nde kılıç kuşanmaya başladılar.

Osmanlı padişahlarının yetkileri sınırsız olmakla beraber padişahlar yetkilerini **şer'i ve örfi kurallara** uyarak kullanırlardı. Devlet işleri divanda görüşülerek karara bağlanırdı.

Örfe uygun sosyal ve ekonomik hayatı düzenleyici kurallar, padişah sözüyle yazılır ve bunlara **"kanunname"** veya **"ferman"** denirdi.

Padişahların devleti yönetme yetkisi dışında orduya komuta etmek, fetihlerde bulunmak gibi önemli görevleri vardı.

DİVANI HÜMAYUN

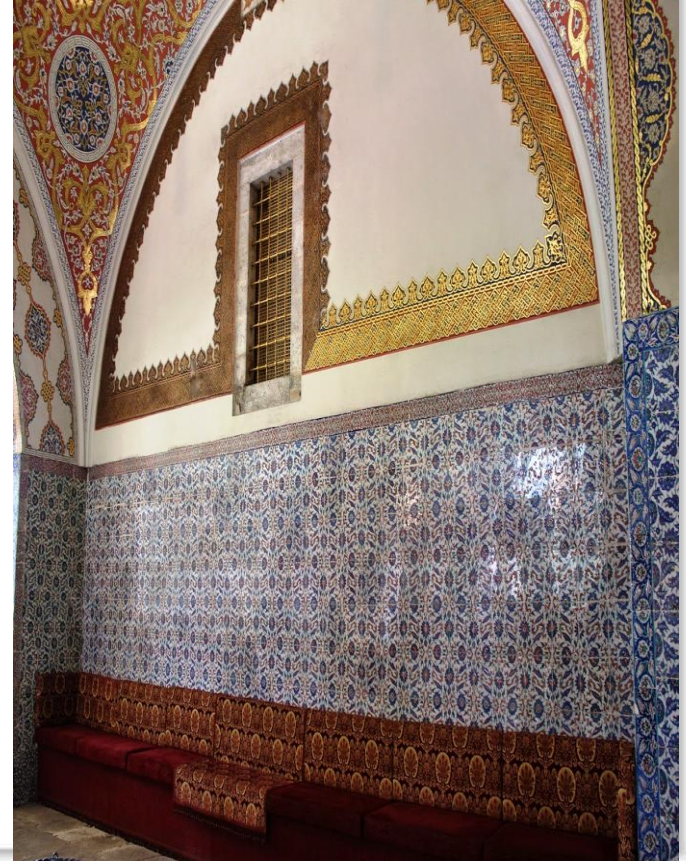
Orhan Bey döneminde oluşturulan Divan-ı hümayun'a Fatih dönemine kadar padişahlar başkanlık ederken, **Fatih döneminden itibaren** divana **Sadrazamlar başkanlık** etmeye başlamışlardır. Divanda görülen konularda son söz padişaha aitti. Divanda görülen konularda son söz padişaha aitti.

DİVANI HÜMAYUN

Fatih sultan Mehmet divandaki görevlilerin padişah yanında görüşlerini açık bir şekilde açıklayamayacaklarını düşündüğü için başkanlığı sadrazama bırakmıştır. Padişah istediği zamanlarda divan toplantısının yapıldığı yere bakan pencereden kafes arkasından toplantıyı takip edebilirdi.

Osmanlı divanı, bugünkü anlamda **Bakanlar Kurulu, Danıştay, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi** gibi devlet kurumlarının görevlerini yerine getiren bir meclisti. Burada alınan kararlar, Osmanlı hukuk Sistemi gereğince kanun sayılırdı. Divan hangi din ve millete mensup olursa olsun hangi meslek ve tabakada bulunursa bulunsun kadın erkek herkese açıktı.

PADİŞAH

DİVANİHÜMAYUN

SEYFİYE

VEZİRLER-KAPTANİDERYA

İdare-Askerlik

Kılıç sahibi anlamına gelen askerî sınıfı temsil ederlerdi. Bu sınıfın, askerî hizmetlerin yanında yönetimde de sorumlulukları vardı. Divandaki temsilcileri veziriazam, vezirler ve kaptanıderyadır. Taşradaki temsilcileri ise beylerbeyi, sancak beyi gibi üst düzey askerî yöneticilerdir.

İLMİYE

ŐEHÜLİSLAM-KAZASKER

Din-Yargı-Eğitim

İlimle uğraşan sınıf anlamına gelir. İlimiye sınıfı mensupları medreselerde iyi bir eğitim gördükten sonra divanda ve diğer idari birimlerde görevlendirilirlerdi. Divandaki temsilcileri kazasker ve şeyhülislamdı. Taşradaki temsilcileri kadılardı. Bunun dışında ilimle uğraşan müderrisler de bu gruba dâhildi.

KALEMİYE

NİŞANCI-DEFTERDAR

Bürokrasi-Maliye

Osmanlı bürokrasisini oluşturan sınıftı. Genelde idari, mali işlere bakarlardı. Divandaki temsilcileri nişancı ve defterdardı.

Makamı	Görevleri	Günümüzdeki Karşılığı
Veziriazam	Padişahın mutlak vekili ve devletin ikinci adamıdır. Padişahın mührünü taşır. Fatih döneminden itibaren divana başkanlık yapmaya başlamıştır. Padişah sefer çıkmadığı zamanlarda Serdar-Ekrem unvanı ile orduya komuta edersi. Devlet işlerinin yürütülmesinden sorumluydu.	BAŞBAKAN
Defterdar	Mali işlerden sorumludur. Bütçeyi hesaplar. Gelir ve gider işlerine bakar.	Maliye Bakanı
Kazasker	Eğitim ve adalet işlerine bakan görevliydi. Divandaki davalara bakardı. Kadı ve Müderris atamalarını yapardı.	MİLLİ EĞİTİM VE ADALET BAKANI
Nişancı	Yazışmalara bakan görevlidir. Fethedilen toprakların yazımı dirliklerin dağılımından sorumluydu. Devletin yazışmalarını yürütür, padişahın yazılı emir ve fermanlarına tuğra çekerdi	ÖZEL KALEM MÜDÜRÜ
Şeyhülislam	İlmiye sınıfının başıdır. Fetva makamıdır. Divanda alınan kararların dine uygunluğunu denetlerdi.	DIYANET İŞLERİ BAŞKANI
Kaptanıderya	Deniz kuvvetlerinden ve donanmadan sorumludur.	DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANI
Yeniçeri Ağası	Yeniçeri ocağının komutanıdır. İstanbul'un ve padişahın güvenliğinden sorumludur.	MERKEZ ORDUSU KOMUTANI

TAŞRA YÖNETİMİ

Osmanlı Devleti'nde devletin merkezi dışında kalan her yere **“taşra”** denirdi. Sınırların her geçen gün genişlemesi sonucunda devletin yönetilmesiyle ilgili birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Osmanlı Devleti, **ülke yönetimini kolaylaştırmak ve merkezî otoriteyi güçlendirmek için** çeşitli idari birimler oluşturdu. Osmanlı Devleti'nde taşra idaresi, aşağıdan yukarıya doğru **köy, kaza, sancak** ve **eyalet** şeklinde teşkilatlandı.

Taşra Yönetimi Tablosu

İdari Birim	Yöneticisi	Adelet İşleri	Güvenlik İşleri
Eyalet	Beylerbeyi	Kadı	Subaşı
Sancak	Sancakbeyi	Kadı	Subaşı
Kaza	Kadı	Kadı	Subaşı
Köy	Köy Kethüdası	Kadı Naibi	Yigitbaşı

TAŞRA YÖNETİMİ

Kuruluş döneminde oluşturulan ilk **Rumeli Beylerbeyliği'nin merkezi Manastır**, daha sonra oluşturulan **Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi Kütahya idi.**

Rumeli Beylerbeyi terfi ettiğinde vezir, Anadolu Beylerbeyi terfi ettiğinde Rumeli Beylerbeyi olurdu.

***Bu durum Rumeli'deki makamların rütbece Anadolu'dan önde olduğunu gösterir. Sınırların genişlemesiyle eyalet sayısı artmıştır.**

TAŞRADAKİ DİĞER GÖREVLİLER

- ❖ **MUHTESİP:** Çarşı ve Pazar düzenlemesinden sorumludur.
- ❖ **KAPAN EMİNLERİ:** Bir kasaba, şehir veya beldenin beslenme ihtiyaçları için çevresinden tarım ürünleri kapan denilen yerlere gelirdi. Kapan emini, buraya gelen ürünleri vergilendirir ve adaletli bir şekilde dağıtılmasını sağlardı.
- ❖ **BEYTÜLMAL EMİNİ:** Bir beldede kamuya ait çıkarları korumakla yükümlü olan görevlidir.
- ❖ **GÜMRÜK VE BAC EMİNLERİ:** ticarethane, zanaat ve ticari faaliyetlerde bulunan kişi veya kuruluşlardan vergi toplama işini yaparlardı.

Sancak beyi

KAYMAKAM / VALİ

Subaşı

EMNİYET MÜDÜRÜ

Kadı

HAKİM – BELEDİYE BAŞKANI

Kethüda

MUHTAR

OSMANLI EYALET SİSTEMİ

Merkeze bağılı eyaletler, aşığıdaki tabloda belirtildiğı gibi kendi içinde idari gruplara ayrılmıştır.

SALYANELİ (YILLIKLI) EYALETLER	SALYANESİZ (YILLIKSIZ) EYALETLER	ÖZEL YÖNETİMLİ (İMTİYAZLI) EYALETLER
<ul style="list-style-type: none">• Tımar sisteminin uygulanmadığı eyaletlerdir (Mısır, Tunus, Cezayir, Trablusgarp, Yemen, Habeş).• Vergiler, muhtesipler tarafından toplanarak devletin merkezine gönderilirdi.• Elde edilen gelirlerle bölgedeki memur ve diğere görevlilerin maaşları ödenir, kalan gelirler ise merkez hanesine aktarılırdı.	<ul style="list-style-type: none">• Tımar sisteminin uygulandığı eyaletlerdir.• Buradaki topraklar gelirlerine göre has, zeamet ve tımar şeklinde ayrılırdı.• Tımar sahipleri gelirlerine göre belli sayıda asker beslerlerdi (Rumeli, Anadolu, Budin, Bosna, Musul, Bağdat).	<ul style="list-style-type: none">• İç işlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlı merkezine bağılıydılar.• İdarecileri devlet tarafından seçilirdi.• Yıllık vergi verirler, gerektiğinde seferlere asker gönderirlerdi. Hicaz bölgesi vergi de asker de göndermezdi (Kırım, Erdel, Eflak, Boğdan).

OSMANLI ASKERİ TEŞKİLATI

KAPI KULU ASKERLERİ

Pençik ve devşirme kaynaklıdır. Padişaha bağlıdır ve hazineden maaş alır. Piyade ve süvari olarak sınıflandırılmıştır.

Kapı kulu Piyadeleri

- Acemi Oğlanlar Ocağı → Diğer ocaklara asker yetiştirmek üzere ilk eğitimin verildiği ocaktır.
- Yeniçeri Ocağı → Savaşta merkezde bulunur ve padişahı korur.
- Cebeci Ocağı → Silahların yapım, onarım ve korunmasıyla görevlidir.
- Topçu Ocağı → Top dökmek ve topları kullanmak için kurulmuştur.
- Top Arabacıları Ocağı → Topların nakli için gerekli top arabalarını yapar.
- Humbaracılar Ocağı → Havan topu ve humbara (el bombası) yapar ve kullanır.
- Lağımıcılar Ocağı → Kale kuşatmalarında surları yıkıp köprü inşa eden teknik bir sınıftır.

Kapı kulu Süvarileri

- Savaş sırasında padişahın çadırını korurlar. → Sipah
- Savaş sırasında saltanat sancaklarını korurlar. → Silahtar
- Savaş sırasında savaşı araç gereçlerini ve hazineleri korurlar. → Sağ Ulufe
- Savaş sırasında savaşı araç gereçlerini ve hazineleri korurlar. → Sol Ulufe
- Savaş sırasında savaşı araç gereçlerini ve hazineleri korurlar. → Sağ Garip
- Savaş sırasında savaşı araç gereçlerini ve hazineleri korurlar. → Sol Garip

EYALET ASKERLERİ

Ordunun en kalabalık bölümüdür. Taşrada bulunur.

- Tımarlı Sipahiler → Eyalet askerlerinin en önemli kısmıdır. Maaşları dirliklerden karşılanır.
- Akıncılar → Sınır ve uçlarda bulunur. Atlı birliklerdir. Keşif savaşları yaparlar.
- Gönüllüler → Sınır şehir ve kasabalarını korurlar. Sınırlarda halkın içinden seçilir.
- Beşliler → Sınır boylarında bulunur. Kaleleri korurlar. Beş aileden bir kişi alındığı için bu ismi alırlar.
- Azaplar → Bekâr erkeklerden oluşur. Savaşta yeniçerilerin önünü açar.
- Yayalar → Ordunun geri hizmetinde bulunur. Yolları açar ve köprüleri tamir eder.
- Müsellemler → Ordunun geri hizmetinde bulunur. Yolları açar ve köprüleri tamir eder.
- Deliler → Sınırları koruyan hafif süvari birlikleridir. Cesaretlerinden dolayı bu ismi alırlar.

DONANMA

Başında kaptanıderya bulunur. Askerine "levent" denir. XVI. yy'ın önemli denizcileri; Salih, Pîri, Seydi Ali, Murat reislerle Barbaros Hayrettin Paşa'dır.

- Istanbul, Gelibolu, Ruscuk, Süveyş, Sinop, İzmit, Basra → Tersaneler
- Çektir, karamürsel, kalite, kadirga ve mavna → Kullanılan Gemiler

OSMANLI EĞİTİM SİSTEMİ

Osmanlı Devleti, bireylerin topluma yararlı ve meslek sahibi insanlar olmalarını, kanunlara uymalarını hedefleyen bir eğitim anlayışını benimsemiştir.

Osmanlılar gayrimüslim halka da eğitim ve öğretim alanında özgürlük vererek, kendi okullarını açmalarına izin vermiştir.

KLASİK DÖNEM OSMANLI EĞİTİM SİSTEMİ

ÖRGÜN EĞİTİM

YAYGIN EĞİTİM

SARAY EĞİTİMİ

ENDERÜN

ŞEHZADE EĞİTİMİ
(XVII. yy'den itibaren sarayda)

HAREM
(Saray kadınların eğitimi)

ASKERİ EĞİTİM
(Ocak, kışla)

SİBYAN
MEKTEBİ

MEDRESE

ESNAF KURULUŞLARI

CAMİLER

MAHALLELER

Saray
Ceme Çıkma
Konak-Ev
Tekke-Zaviye-
Dergâh

İŞ HAYATI

YAYGIN EĞİTİM KURUMLARI

a) Yaygın Eğitim Kurumları

- **Halk Eğitimi:** Bu eğitim için camiler, tekkeler, zaviyeler ve kiraathaneler kullanılırdı. Buralarda tefsir, hadis, fıkıh gibi dinî bilgiler yanında hat ve tezhip gibi özel yetenek gerektiren çalışmalara yönelik de eğitim verilirdi.

- **Esnaf (Meslek) Eğitimi:** Osmanlı Devleti'nde tüm esnaf kuruluşları aynı zamanda birer mesleki eğitim kurumlarıydı. Esnaf birlikleri başlangıçta Ahiliğe daha sonraları ise lonca teşkilatına bağlıydılar. Esnafılıkta uzmanlaşmak isteyenler çırak (şakirt) olarak işe başlar, meslekte ilerledikçe kalfa ve usta olurlardı. Usta olmaya hak kazananlara icazetname verilir, böylece bunlar iş yeri açabilirlerdi.

ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARI

Sıbyan (Mahalle) Mektebi:

Genelde köy ve mahallelerde bulunurdu. Dört ve altı yaş arasında kız ve erkek çocuklar bu okullara giderdi. Bu okuldaki hocaların maaşları vakıflar tarafından karşılanırdı. Çocuklar okula “amin alayı” denen bir törenle başlardı. Sıbyan mektebinde eğitim karma ve ücretsizdi.

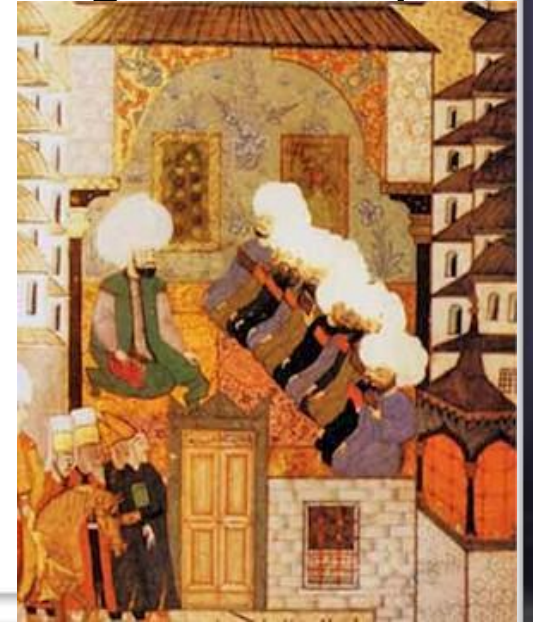

ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARI

Medreseler:

Medreseler Osmanlı eğitim sisteminin temel kurumlarıdır. İlk Osmanlı Medresesi **Orhan Bey Döneminde İznik'te** kurulmuştur. Fatih Sultan Mehmet döneminde açılan Sah-ı Seman Medreseleri ve daha sonra açılan Süleymaniye medreseleri ile eğitim zirveye çıkmıştır.

Medreselerde dinî ilimler yanında tıp, matematik, fizik, kimya, tarih, coğrafya gibi bilimler de verilirdi. Eğitimini tamamlayanlar **müftü, kadı, doktor, astronom, müderris (öğretmen)** olurlar, Osmanlı aydınlarını oluştururlardı.

ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARI

Saray Eğitimi

ŞEHZADE EĞİTİMİ

Şehzadegan Mektebi: Şehzadelerin ilköğrenimlerini gördükleri saray okuludur.

ENDERUN

Kuruluşu tam olarak Fatih döneminde tamamlanan ve devlete yönetici yetiştiren okuldur.

HAREM

Padişahın ve ailesinin yaşadığı bu bölüm aynı zamanda bir eğitim kurumu idi. Hareme alınan cariyeler burada eğitilirdi.

ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARI

Askeri Eğitim

Tüfekhane

Tüfek yapımı, bakımı ve onarımı ile ilgilenen askerî bölümdür.

Tophane

Top dökümü ve yapımı ile ilgilenen teknik askerî bölümdür.

Humbarahane

Havan topu dökümü ve el bombası yapımı ile uğraşan askerî bölümdür.

Mehterhane

Askerî bando ve mızıkça eğitimi veren bölümdür.

Kılıçhane

Kılıç, mızrak, gürz vs. silahların yapımı ile uğraşan askerî bölümdür.

